

Komolyan veszek és megkérdezlek

Ifjúsági munka ifjúságteológiai kísérleti területen

A fiatalokat komolyan venni azt jelenti, hogy nem egyszerű válaszokat helyezünk eléjük, hanem saját kérdéseik feltevésére buzdítjuk őket – egy olyan ifjúságteológia értelmében, amely éppen az élet és a hit nyitott kérdéseiben számol azzal, hogy a Lélek ott fú, ahol akar. Milyen helyi értéke van az ifjúságteológiának az egyházi ifjúsági munka területén? Ezt a kérdést konkretizálom ebben az írásban egy alapvető reflexió után, az ifjúságteológia három dimenziójával kapcsolatos példák alapján.

Kulcsszavak: ifjúságteológia, ifjúsági munka, részvétel, átalakulás.

IFJÚSÁGTEOLÓGIA A STRANDON – SZÜNIDEI TAPASZTALAT

Harmincnégy fiattalal és tizenegy munkatárssal (kivétel nélkül önkéntesek) vagyunk úton Olaszországban az Idro-tónál. Mountain bike, szörf és túrázás szerepel a napi programban. Az esték a kemping közepén akciódúsak és hangulatosak – egy ifjúsági szünidő tipikus légköre uralkodik. De hogyan beszélgethetnénk teológiai kérdésekről ezekkel a felpörgött, 14–17 éves fiatalokkal? Mi is felkínáljuk nekik az evangélikus ifjúsági munka során megszokott áhítatokat – noha inkább mérsékelt a részvételük. Ezek a fiatalok nem azért utaztak el egy olasz tóhoz, hogy az élet nagy kérdéseiről filozofáljanak, kiváltképpen ha otthon nincsenek hozzászokva ehhez. A teammegbeszéléseken azon tanakodunk, hogyan nyerhetnénk meg fiataljainkat, hogy részt vegyenek valami tartalmas dologban, a beszélgetéseknek alig kedvező légkör ellenére is. Majd egy kísérletre szánjuk el magunkat: a teológiát egészen egyértelműen, de viták formájában vonjuk be a játékba.

Ketten készítjük elő az estét: jómagam, aki teológiai tanulmányaim révén egyértelműen keresztényként vagyok azonosítható, és egy munkatárs, aki nemrég csatlakozott szabadidős csapatunkhoz, mint mountain bike specialista, bár a hithez és az egyházhoz saját bevallása szerint nincs sok köze. Ezt mindketten kiváló kiinduló helyzetnek érezzük. A tematikus est egyértelmű szabályokkal kezdődik: öt percünk van arra, hogy kifejtjük, miért olyan fontos vagy éppen teljesen lényegtelen számunkra a hit.

Egyértelműen kiderül, hogy mindketten nagy rokonszenvvel viseltetünk a másik álláspontja iránt, és megmaradunk különbözőségünkben. A személyes indítás nem véti el hatását: kimondatlanul ott lebeg a levegőben a kérdés, hogy „tulajdonképpen mi is az én álláspontom?”. Ezután a „fogaskerékjáték” következik: a fiatalok egy belső és egy külső körbe állnak egymással szemben. A kezdő kérdésre (például: „Milyen szerepet játszik a hit a szülőházadban?”) a szemközt álló párok megosztják egymással tapasztalataikat – annyira őszintén, amennyire ez nekik megfelelő. Két perc múlva a külső kör tagjai eggyel jobbra lépnek, s egy új kérdéssel és egy új partnerrel kezdődik a következő rövid beszélgetés. Az ezt

követő pódiumbeszélgetés során megengedjük nekik, hogy a plénum előtt kérdésekkel bombázzanak minket – „ateista” kollégámat és engem – is. Néhány fiatal és munkatárs ehhez különböző színezetű saját megszólalásaival csatlakozik, és célzottan kérdeznek. Némelyek csak figyelnek. Szinte senki sem tűnik unottnak. A kísérlet sikerült, élénken zajlik az ifjúságteológiai vita a közösségi sátorban – és mindez az elkövetkező napokban személyes beszélgetésekben is folytatódik.

IFJÚSÁGI MUNKA: FIATALOKÉRT ÉS FIATALOKKAL

Milyen helyi értéke van az ifjúságteológiának az egyházi ifjúsági munka területén? Ezt a kérdést konkretizálom ebben az írásban egy alapvető reflexió után, az ifjúságteológia három dimenziójával kapcsolatos példák alapján. A leírás háttérében ráadásul végig egy olyan ifjúságteológia-konceptió áll, amelyet a *Brauchen Jugendliche Theologie?* [Szükségük van-e a fiataloknak teológiára?] című kötetben fejtettünk ki.¹ Az itt ismertetett, ifjúsági munkából szerzett tapasztalatokat meghatározza saját élményem és részvételem az egyházi ifjúsági munkában az Evangelischen Jugendwerks in Württemberg (ejw, Württembergi Evangélikus Ifjúsági Szövetség) keretei között – eleinte önkéntesként, majd főállásban.

Amikor munkatársokról beszélünk, az ifjúsági munka területén többnyire önkéntesekről van szó, akik gyakran maguk is még fiatalok: az ejw-ben elkötelezett csoportmunkatársak 29%-a még nem nagykorú, további 31%-uk 18–26 éves fiatal felnőtt.² A munkatársak életkori előnye a csoportokban, az ifjúsági szünidők és más tevékenységek során kísért fiatalokkal szemben gyakorta alig néhány év. Ebből a szempontból az önkéntes munkatársak az ifjúságteológiát tekintve kettős szerepet töltenek be: egyrészt a fiatalok számára iránymutató személyek, akik „idősebb kortárs személyekként” egy köztes szintet foglalnak el a kortársak és a szülők nemzedéke között, másrészt – azok szerepében, akik tartalmi programpontokat állítanak össze az ifjúsági munkában – maguk is olyan fiatalok, akik saját teológiai identitásukat keresik és fogalmazzák meg. Amikor a konfirmációt előkészítő hétvégén egy tizenhét éves fiú tartja a reggeli elmélkedést, akkor egyszerre lehet szó az ifjúságnak szóló teológiáról és az ifjúság teológiájáról. Ennek megfelelően az ifjúságteológia három dimenzióját az ifjúsági munka összefüggésében szükségszerűen nem lehet élesen elhatárolni egymástól.

A RÉSZVÉTEL MINT AZ IFJÚSÁGI MUNKA ISMERTETŐJEGYE – TARTALMI KÉRDÉSEKBE IS?

Ha az ifjúságteológia alaptörekvéseit szemléljük, akkor első pillantásra egyik valláspedagógiai munkaterület sem tűnik annyira alkalmasnak erre, mint az ifjúsági munka. A Németországi Evangélikus Egyház 1994-es zsinatán szorgalmazott „perspektívaváltás” a gyermek- és ifjúsági munkában széles körű elfogadásra talált,³ és megfelel a részvétel

1 T. SCHLAG – F. SCHWEITZER: *Brauchen Jugendliche Theologie? Jugendtheologie als Herausforderung und didaktische Perspektive*, Neukirchen-Vluyn, 2011. ■ 2 B. FRIEB – W. ILG: *Evangelische Jugendarbeit in Zahlen. Die Statistik 2007 des Evangelischen Jugendwerks in Württemberg*, Stuttgart 2008, p. 44.

elvének, amelyet még törvény is előír az ifjúsági munkára vonatkozóan (Gyermek- és ifjúságvédelmi törvény, 11. §). A németországi evangélikus ifjúsági munka valóságáról és hatósugaráról készített nagyszabású tanulmány e munkaterület lényegi elemeként a szubjektumközpontúságért szállt síkra.⁴ Az ifjúsági munka ilyen fogalmakba torkolló önértelmezése abban foglalható össze, hogy a fiatalokat személyiségükkel és nézeteikkel együtt kell komolyan venni. Az utóbbi évek koncepcionális áttöréseiben éppen azok a modellek bizonyulnak különösen sikeresnek, amelyekben a fiataloknak nagyfokú kompetenciát és egyéni felelősséget tulajdonítanak.⁵ Bár a fiatalok részvételét sok tekintetben az ifjúsági munka alapparadigmájaként határozhatjuk meg, a teológiai kérdések megközelítésében való részvételük még korántsem magától értetődő munkamódszer. Ennek a háttérben rejlő okai a munkatársaknál és maguknál a fiataloknál egyaránt keresendők.

A *fiataloknál* a vitákra épülő teológiai ítéletalkotás igénye gyakran inkább visszafogott mértékben nyilvánul meg. Az elvontnak ható filozófiai vagy teológiai viták éppen a konfirmáció előtt álló fiatalok életkorában a valóságtól idegennek tűnnek. A teológiának sok fiatal szemében van egy döntő jelentőségű problémája: senki által fel nem tett kérdésekre ad választ. De ha valakinek nincsenek kérdései hitbéli dolgokkal kapcsolatban, azt még a legösszetzőbb módszerekkel sem lehet ifjúságteológiai vitára lelkesíteni. Ha pedig a teológiáról úgy látják, hogy nem lényeges az élet szempontjából, akkor számukra a korábbi nemzedékek elméleti helytörténeti múzeumából származó leletnek tűnik. Egy konfirmálásra készülő lány véleménye a konfirmációs munkáról végzett országos felmérésből példászerűen képviseli sok 13–14 éves látásmódját: „Jobb lenne, ha a konfirmációra készülve többet beszélénk emberi és társadalmi problémákról, és nemcsak Istenről és Jézusról!” E lány számára a konfirmációra való felkészülés során nyilvánvalóan nem derült ki az összefüggés a teológiai témák és hétköznapi kérdései között. A konfirmálandók kérdőívén szereplő, „a konfirmációs felkészülés során az én hitkérdéseim is szóba kerültek” állításkor nemcsak az igenlő válaszok alacsony száma (34%) elgondolkodtató, hanem azon konfirmálandók különösen magas száma (29%) is, akik erre az állításra semmit sem akartak válaszolni – gyakran valószínűleg azért, mert nem állíthatják magukról, hogy hitbéli kérdéseket hordoznának magukban.⁶ A mai fiatalok nyilvánvalóan már nem kínlódnak *Luther* kérdésével – „Hogyan találom magamnak irgalmas Istent?” –, hanem amíg a vallási kérdések nem merülnek fel számukra az életre vonatkozó lényeges kérdésekként, addig a Jóistent csak egy jó embernek tekintik. Az elmondottakból kiderül, mekkora kihívást jelent, ha az ifjúságteológiai kérdéseket izgalmas témává szeretnénk tenni egy ifjúsági csoportban.

3 Vö. M. SPENN – R. BRANDT – M. CORSA (szerk.): *Evangelische Kinder- und Jugendarbeit im Perspektivenwechsel. Entwicklungen seit der EKD-Synode 1994*, in Halle–Saale, Münster, 2005. ■ 4 K. FAUSER – A. FISCHER – R. MÜNCHMEIER: *Jugendliche als Akteure im Verband. Ergebnisse einer empirischen Untersuchung der Evangelischen Jugend*, Opladen, Farmington Hills, 2006. ■ 5 Az ejw összefüggésében példaként megnevezhetjük az úgynevezett aktív csoportok elvét (R. KREBS – B. VOM SCHEMM: *Aktivgruppen. Jugendliche entfalten Talente und entdecken den Glauben*, Stuttgart, 2006) és a gyakornokprogramot, amellyel már tizenhat éveseket munkatárssá képeznek ki (S. KALMBACH – J. KEHRBERGER [szerk.]: *Das Trainee-Programm. Kompetenzen trainieren, Jugendliche gesinnen, Engagement fördern*, Stuttgart, 2011). ■ 6 W. ILG – F. SCHWEITZER – V. ELSENBAST – M. ÖTTE: *Konfirmandenarbeit in Deutschland. Empirische Einblicke – Herausforderungen – Perspektiven*, Gütersloh, 2009, pp. 110, 370.

Ehhez társulnak még a *munkatársak* oldalán fellelhető háttérokok: különösen az ifjú önkéntesek számára jelent akadályt, hogy tartalmi impulzusokat nyújtsanak a fiataloknak. Nem éppen „cool” dolog elgondolkodni az élet alapkérdéseiről. Ráadásul a vallási kérdések a személyiség szubjektív belső oldalát érintik, és sebezhetővé teszik azt, aki megoszt valamit önmagáról.⁷ Ha tehát egy hitében bizonytalan fiatal késznek mutatkozik arra, hogy az ifjúsági munkába tartalmi impulzusokat is belevigyen, az gyakran egyértelmű kijelentéseket keres, és nem valamilyen kétértelmű pozíciót a hit és a kételkedés között. Ezért az ifjúkorra oly jellemző, az élettervezés egyértelműsége és radikalitása utáni vágy mellett jó néhány ifjúsági munkatárs szívesen ragaszkodik a teológiai egyértelmű kijelentésekhez, és hálás a „magvas üzenetet” hordozó találó imasegédletekért. A párbeszédes formák, amelyek az ifjúságteológia szellemében saját megnyilvánulásokra bátorítják a csoporttagokat, ennek hátterében olyan tartalmi kihívásoknak tűnnek, amelyekhez valamilyen személyes stabilitás és ambivalenciátűrész szükséges, ennél fogva ez a serdülő munkatársaktól aligha várható el automatikusan. A tartalmi bizonytalansághoz társul még a módszertani kérdésfeltevés: a párbeszédes igehirdetés formái az egyházi körökben a mai napig nem tartoznak a hitbeli kommunikáció standard repertoárjába. Az Istenről szóló egyházi beszéd megtestesítője, a prédikáció legkésőbb a konfirmációra való felkészülés ideje alatt szerzett istentiszteleti tapasztalatok során belevési a fiatalokba, hogy a válasz, a visszakérdezés vagy urambocsá az ellentmondás a teológiai kérdések esetében nem elvárt és nem is elfogadott.

A fiatalok és a munkatársak oldalán jelentkező ilyen háttérokok ellenére az ifjúsági munka nagy lehetőségeket tartogat az ifjúságteológia elindulása számára. Mivel az ifjúsági munka önértelmezése szerint olyan kísérleti tér, amelyben a társadalmi és egyházi normákat játékosan át lehet törni, laboratóriumként kínálkozik a közös teológiai gondolkodás formái számára, amelyeket sok fiatal az istentiszteleten, de tágabban a hitoktatásban sem tud elképzelni. Mivel az ifjúsági munka, az iskolai tevékenységektől eltérően, a részvétel önkéntességéből indul ki, a tevékenységek és a tartalmak legtöbbször pozitív töltetűek. Ez különösen a munkatársakra érvényes, akik – éppen az ifjúsági szünidő során – bizalmi személyként „egyenrangú félnek” számítanak.⁸ Olyan emberekkel, akikben megbízunk, a személyes és teológiai kérdésekről folytatott beszélgetés természetesen egyszerűbben alakul ki, mint a tekintélyszemélyekkel, akiknek például hit-tantanárként az iskolában meg kell őrizniük a hivatalos távolságot. Az ifjúsági munkatársakkal tegeződünk, közösek az érdeklődési köreink, a hobbijaink és az életkérdéseink. Tehát ezek mind kedvező feltételei annak, hogy az ifjúsági munkában a teológiai tartalmak alakítása is a részvételen alapuljon.

Ahogy a programok kialakításában való részvétel nem egyszerűen azt jelenti, hogy a fiatalokat magukra hagyjuk, természetesen a tartalmi kérdésfelvetéseket sem vezetheti a részvétel átszellemült formája. Noha egy ifjúsági munkatárs egy csoport tizennégy éves gyereket arra ösztönöz egy szabadidős programon, hogy tervezzenek meg egy terepjátékot,

⁷ A szégyen a vallásos megnyilatkozások esetén kortárcsoportokban témához vö. T. SCHLAG – F. SCHWEITZER: *Brauchen Jugendliche Theologie?*, i. m. p. 31. ■ 8 Vö. W. ILG: *Freizeiten auswerten – Perspektiven gewinnen. Grundlagen, Ergebnisse und Anleitung zur Evaluation von Jugendreisen im Evangelischen Jugendwerk in Württemberg*, Bremen 2005, pp. 125–128.

mielőtt a csoport a saját készítésű kötélhídon átkelne egy szakadék felett, a munkatárs kötelessége, hogy megvizsgálja az építmény biztonságát. Ehhez hasonlóan jóllehet az ifjúságteológiai kísérleti területen is ajánlható egy tágabb keret, a főállású és az önkéntes munkatársak felelősségéhez tartozik, hogy szemügyre vegyék a fiatalok által bemutatott tartalmakat. Ha két lelkes fiatal egy olyan áhítat alkalmával, amely Jézusnak arra a tanítására épül, hogy „ha valaki hozzám jön, és nem gyűlöli apját és anyját, feleségét és gyermekeit, fivéreit és nővéreit, sőt még saját életét is, nem lehet az én tanítványom” (Lk 14,26), a vele egykorúakat a konfirmálandók szabadidős programján arra akarná felszólítani, hogy végre fordítsanak már hátat a szülői háznak, akkor ilyenkor teológiai tanácsra van szükség. Itt nem arról van szó, hogy a fiatalokat „leszoktassuk az ostobaságokról”, hanem arról, hogy például a Máté 10,37-nél található párhuzamos helyre utalva hívjuk fel a figyelmüket, hogy itt az istenkapcsolat feltétlen elsőbbségére és semmiképpen sem a család gyűlöletére kapunk felszólítást. Aki a fiatalokat nem óvja meg az ilyen típusú félreértésektől azáltal, hogy minimális megértetéről gondoskodik, az pszeudo-ifjúságteológiát segít elő, amely a fiatalokat nem veszi komolyan, hanem nevetségessé teszi őket a csoport előtt.⁹

IFJÚSÁGTEOLÓGIA AZ IFJÚSÁGI MUNKÁBAN – SZÜKSÉGES ÁTALAKULÁSOK

A fiatalokkal folytatott sikeres ifjúságteológiai munka felé vezető úton – a munkatársaknál éppúgy, mint a résztvevőknél – szükségesek a siker feltételei, amelyek nem automatikusan biztosítottak. A *munkatársak* oldalán azt kell népszerűsíteni, hogy az igehirdetés ugyan ne szenvedélymentesen, mégis eredményorientáltan szóljon a hitről. Ha az egyházi ifjúsági munka komolyan veszi azt, hogy nem lehet rendelkezni a hit fölött, és elismeri a Szentlélek működését mindabban, ami kívül esik az emberi megvalósíthatóságon („ubi et quando visum est Deo – és amikor Istennek tetszik”, Ágostai hitvallás V.), akkor missziós lendülete nem a közvetítés hermeneutikáján fog alapulni,¹⁰ hanem abban látja célját, hogy a fiatalokat kérdésekre sarkallja életükről és hitükről. Ha az egyházi ifjúsági munka szándéka abban rejlik, hogy kérdéseket ébresszen, akkor éppen a fiatal munkatársak fent leírt görcsössége fog valamennyire feloldódni. Nem kell meggyőzniük vagy akár téríteniük, sokkal inkább „csak” kezdeményező lépéseket kell tenniük annak érdekében, hogy a fiatalok a hit kérdéseivel foglalkozzanak. Az ilyen kérdésekre adott válaszipulzusokat természetesen nem kell elrejtteni, de mivel a cél már a kérdések megszületésekor teljesül, a válaszjavaslatok felszabadulnak a nyomás alól, hogy valamit el akarjanak érni vagy netalán el kelljen érniük.

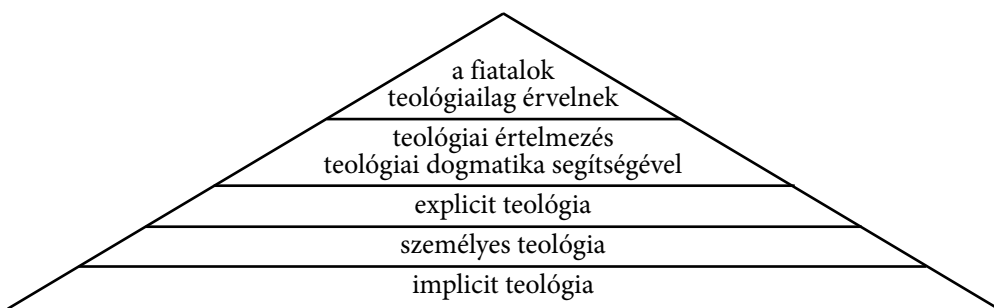
A *fiatalok* oldalán az a döntő kihívás, hogy saját életükre vonatkozóan felismerjék a hitbeli témák jelentőségét. Tehát olyan utakat kell találni, amelyeken a teológia hétköznapi használatra alkalmasnak bizonyul. A „pragmatikusnak” jellemzett ifjúság (ez a legutóbbi

⁹ Hasonló érvényes egy irgalmatlan istenkép vagy bármi ehhez hasonló félelemkeltő hirdetésére, vö. T. SCHLAG – F. SCHWEITZER: *Brauchen Jugendliche Theologie?*, i. m. p. 104. ■ 10 A „közvetítés hermeneutikája” szemben a „megértés hermeneutikájával” vö. uo. p. 123. Hogy az ott megfogalmazott ítélet az EMMAUS-hittankurzusról mennyire felel meg a kurzus törekvéseinek, kétségtelenül megérné az önálló kifejtést. Így látja ezt a kísérő weboldal (www.emmaus-dei-weg-mit-gott.de/emmaus) némely megállapítása is, amely a kurzus diszkurzív jellegét hangsúlyozza.

Shell ifjúsági kutatás¹¹ több évre állandósult terminológiája) az ifjúságteológiától kapcsolódási pontokat vár el saját életgyakorlatához. A teológiai kérdések vitájával kapcsolatos érdeklődési pozíciók eloszlása magától értetődően heterogén. Az egyházi ifjúsági munka e tekintetben aránytalanul sok olyan fiatal ér el, akik például családi háttérük alapján közel állnak az egyházhoz. Az ifjúságteológiai kezdeményezés mégsem adhatja át magát annak az illúzióknak, hogy a fiatalok nagy része közvetlenül megszólítható az explicit teológia által.

Az ifjúságteológia Schweitzer és Schlag által kifejlesztett öt formája¹² a gyakorlatban aligha fordul elő egyenletes intenzitással a fiatalok körében. Sokkal inkább el kell fogadnunk (még ha hiányoznak is az ezzel kapcsolatos empirikus vizsgálatok), hogy az érdeklődés a megfelelő ifjúságteológiai forma iránt a növekvő teológiai intenzitással csökken – ahogyan azt az itt ábrázolt piramisvázlat is megvilágítja. Abból a tényből, hogy a publikációkban egyes fiatalok teológiai tartalmú kijelentéseit idézik, nem szabad könnyen felmerülő téves következtetéseket levonni, miszerint a teológiai reflexió ilyen formájával a fiataloknál általános módon találkozhatunk – ugyanez érvényes természetesen a gyermeekteológiára is. Az ilyenfajta illúzióktól csak a gyerekekkel és a fiatalokkal való rendszeres és közvetlen érintkezés óv meg, melynek során könnyen megállapítható, hogy a fiatalok a mindennapokban csak rendkívül ritkán érintenek teológiai témákat – hacsak nem kínál ehhez különleges alkalmat valamilyen külső ok.

Az ifjúságteológia formáinak gyakorisága a fiatalok hétköznapi beszédében

A FIATALOK SAJÁT TEOLÓGIÁJUKHOZ VONZÁSA – GYAKORLATI PÉLDÁK

Hogy hogyan lehet alkalmakat és beszélgetéseket kezdeményezni az egyházi ifjúsági munka keretein belül, azt a következő gyakorlati példák világítják meg.¹³ A módszertani

11 Hasonlítsuk össze az utolsó három Shell ifjúsági tanulmány alcímét: „Pragmatikus idealizmus és robusztus materializmus között” (2002), „Egy pragmatikus generáció nyomás alatt” (2006), „Egy pragmatikus generáció megállja a helyét” (2010); vö. DEUTSCHE SHELL (szerk.): *Jugend 2002. Zwischen pragmatischem Idealismus und robustem Materialismus*. 14. *Shell Jugendstudie*, Frankfurt am Main, 2002; *Jugend 2006. Eine pragmatische Generation unter Druck*. 15. *Shell Jugendstudie*, Frankfurt am Main, 2006; *Jugend 2010. Eine pragmatische Generation behauptet sich*. 16. *Shell Jugendstudie*, Frankfurt am Main, 2010. ■ 12 T. SCHLAG – F. SCHWEITZER: *Brauchen Jugendliche Theologie?*, i. m. pp. 59–62, 177 skk. ■ 13 Minden megnevezett formát, többnyire ifjúsági szabadidős tevékenységek keretében, én magam dolgoztam ki, és használhatóságukat ellenőriztem.

javaslatok a napjainkban divatos munkaformáknak egy kis választékát tükrözik, amelyeket gyakran évek óta alkalmazunk az ifjúsági munka során, jóllehet nem ifjúságteológia címszóval.

A három perspektívába való beosztás – az ifjúság teológiája, teológia az ifjúsággal és az ifjúságnak szóló teológia – rendszerezési segítségként szolgál, amelyet azonban nem kell statikusan értelmezni. Egy-egy módszer átültetése révén sok további lehetőség adódik a gyakorlati ifjúságteológia terén. A sorrend a munkatársakat érő kihívás növekedését tükrözi – azzal a feltételezéssel, hogy még leginkább az ifjúságnak szóló teológia felel meg a hagyományosan ismert módszereknek, míg a teológia a fiatalokkal és a fiatalok teológiájának indítványozása továbblépő módszertani gondolkodási váltást igényel.

1. Fiataloknak szóló teológia

- A hagyományos egyirányú igehirdetésnek már a csekély mértékű módszertani módosításai is elősegítik, hogy a teológiai munkaformák meglepően életközelinek bizonyuljanak a fiatalok számára. Különösen nagy hatásúak a tartalmi impulzusok, ha külső élmény társul hozzájuk. Aki érdeklődő résztvevőkkel reggelente napfelkelte előtt hegyi sétára indul, *Assisi Szent Ferenc Naphimnuszát* a felkelő nap első fényében másképp fogja megélni, mintha ugyanezt a reggeli végén kapkodva felolvassa. Hasonló módon ünnepelhetünk egy reggeli dicséretet egy tó átúszása közben – az igehirdető részek itt garantáltan rövidek maradnak, és nem lapról olvassuk fel őket.
- Nagy lehetőséget kínál a templomtér-pedagógia és a vallási jelentésű helyek használata: vallásilag csak csekély mértékben szocializált fiatalok is felfedezik egy éjszaka gyertyafénnyel megvilágított kápolnában a „szent terek” különleges jelentését.
- A hagyományos „kínálatmeghirdetésből” és az egyéni megközelítésmódokból egyfajta keverék adódik, ha párhuzamosan több ajánlat áll rendelkezésre. Különösen ifjúsági szünidei programok során reggelente kínálható például a reggeli dicséret több formája. Kipróbált példa a Sing&Pray idő (az éneklés és imádkozás ideje), egy séta a csendben vagy az „ima a világról”, melynek során közösen meghallgatjuk a rádióhíreket, és aztán a világ válságocait könyörögve Isten elé vesszük.

Ahogy a szemléltetett példák mutatják, kiemelt helyek és idők sajátos szerepet játszanak a fiataloknak szóló teológiában. Éppen egy nap kezdetét és végét tudjuk velük teológiailag újrafelfedezni a napközi imaórák ősi keresztény hagyományát követve. A szünidők ezért jelentősen nagyobb rezonanciafelületet nyújtanak az ifjúságteológiai kínálatok számára, mint a heti csoportfoglalkozások.

2. Teológia fiatalokkal

- Itt döntő az a törekvés, hogy a fiatalokkal elindítsunk egy vitát. Ebben segítségünkre lehetnek a nem szokványos vitamódok. A kezdő példában megnevezett fogaskerékmódszer a kulcskérdések által vezérelt rövid párbeszédet segíti elő, amelyek során minden résztvevő egyénileg meghatározhatja önfeltárási intenzitását. Szerepjátékok is elindíthatják a vitát, mert lehetővé teszik egy olyan vélemény erőteljes képviselését, amelyet

nem kell sajátunkénak vallani. A beszélgetésbe belefáradt csoportok számára az írásos beszéd (plakát ösztönző kérdésekkel, a kommunikáció csak tollal megengedett) nyújthat alternatív kezdést. Akciódús változatot jelent a papírrepülő-vita, amelynek során a témához kapcsolódó kérdéseket és válaszokat magunk hajtogatta papírrepülőkre írjuk, amelyek aztán a teremben egy kiválasztott címzetthez szállnak tovább.

- Egy jól használható modellt a különböző hozzászólások szóhoz juttatására a londoni Hyde Parkban található „Speaker’s Corner”-ről (szónoksarok) neveztek el. Felállítunk egy egyszerű faladát a program különböző helyein. Aki a lánál állva beszél, azt meghallgatjuk. Ha a munkatársak kezdenek, és arra biztatják a fiatalokat, hogy kövessék példájukat, megnyilvánulások színes gyűjteménye születhet a szünidőn átívelően.
- A bibliodráma és a bibliológ elemei lehetővé teszik, hogy belső perspektívából újra felfedezzük a bibliai történeteket. Eközben tehermentesít az az alapszempont, hogy nem egy bibliai szöveg helyes értelmezése a lényeges, hanem a beleérzés. Itt tehát – a hittanórai dolgozattal ellentétben – semmit sem lehet „rosszul csinálni”.
- A fiatalok életéből és világából kiemelt elemek, például dalok a toplistákról, éppígy bevezetnek a vallási kérdésekbe. Ugyanakkor a zenei stílusok sokszínűsége időközben gondoskodik arról, hogy egyre kevesebb olyan dal van, amelyet minden fiatal egyaránt kedvel.
- A workshop-istentiszteletek (műhely-istentiszteletek), amelyeken mindenkinek van feladata, az ifjúsági munka klasszikusai közé tartoznak, és szintén vonzó lehetőségeket kínálnak az ifjúságteológia elindításához. Mindegy, hogy az egyik fiatal a prédikációban próbálja-e ki magát, vagy hogy egy másik egy természetes anyagokból készített oltárral fejezi ki szavak nélkül a saját teológiáját: az istentisztelet a folyamatban jön létre, és minden résztvevő nagymértékű azonosulását teszi lehetővé.

3. A fiatalok teológiája

Az, hogy a fiatalok egymás között teológiai témákról beszélnek, nem tartozik a munkatársak hatáskörébe. De azért adhatunk olyan impulzusokat, amelyek katalizátorként támogatnak egy ilyen teológiai beszédkultúrát.

- Egy sítáborban minden napnak lehet egy kérdése, például: „Mi tesz boldoggá?” Ha e kérdéseket a sítalpak csúcsaira ragasztjuk, jó esély adódik arra, hogy a sífelvonós utazás viták színterévé válik a személyes teológia értelmében.
- Sok fiatalnak nincs gyakorlata abban, hogy elgondolkodjon az élet alapkérdéseiről. Már a csend közös ideje is, például egy esti záró szertartásba illesztve, előmozdíthatja az ilyenfajta gondolkodást. Ha a fiatalokat egy reflexiós kérdéssel tudatosan egyórás magányos erdei sétára kérjük, intenzívebbé válik a szembesülés önmagukkal. Ha valaki nemcsak elgondolkodást, hanem eszmecesterét is akar kezdeményezni, az a (sorsolással összeállított) pároknak három ösztönző kérdést ad, és elküldi őket egy egyórás jelzett túraszakaszra.
- A szent és a profán találkozásának értelmében a lelki impulzusok váratlan helyeken tudnak pozitív zavart kelteni. Így vált már néhány üdülőbéli mellékhelyiség az intenzív írásos beszélgetés helyévé, mert az egyik munkatárs a tábor kezdetén egy plakátot akasztott a vécé falára egy provokatív gondolattal és sok üres hellyel – s még egy golyóstollal is hagyott ott a vita folytatásához.

- Az élménypedagógia értékes lehetőségeket kínál, például hogy magunk tapasztalhatjuk meg a bizalom és a közösség alapélményeit, és a csoportban reflektáljunk rájuk. Teológiai tartalmakat is beágyazhatunk élménypedagógiai módszerekkel.¹⁴ Ezek különleges előnye a nem kognitív megközelítésben rejlik, amely az alacsony beszédkészségű fiatalokkal is a saját bőrükön tapasztaltatja meg a témákat.

Valamennyi felsorolt formára érvényes, hogy pusztán módszertani lehetőségeket kínálnak az ifjúságteológia elősegítésére az ifjúsági munka keretében. Az ifjúságteológia azonban nem egy módszerrepertoár, hanem belső hozzáállás kérdése. Ha a munkatársak a fiatalokkal közös teológiai gondolkodást központi feladatnak tekintik, akkor születnek ilyen – gyakran lelkipázkodói – beszélgetések és találkozások a tulajdonképpeni programon kívül is, és elsősorban ott. Döntő a teológiai és a saját életből vett kérdések összefonódása. Ezért a munkatársak példája fontos szerepet játszik. Ha ők – a legjobb, ha ellentmondásokra épülően – a csoport előtt (ahogy azt a bevezető példában leírtam) vagy egy személyes beszélgetés során az implicit vagy explicit teológia kérdéseiről nyilatkoznak, akkor az mintajellegű a fiatalok számára is. A fiatalok előszeretettel határozzák meg irányulásukat olyan álláspontokkal folytatott viták révén, amelyeket egy konkrét emberhez köthetnek.

A VÁLASZADÁS KÍSÉRTÉSE ELLEN – FIATALOKAT KÉRDEZÉSRE CSÁBÍTANI

Ha a fiatalok komolyan vétele azt jelenti, hogy az ifjúsági munka középpontjába a kérdéseket állítjuk, és nem az előre elkészített válaszokat, akkor az ifjúsági és a közösségi munka sok területét át kell gondolnunk. Túlságosan könnyelműen nyújtunk a fiataloknak kész, látszólag egyszerű válaszokat. Ez a tendencia különösen egyértelműen mutatkozik meg a dicsőítő énekek helyenként monokulturálisan használt dalgyűjteményében. *Albert Frey* híres dalszövege jó példát szolgáltat az ilyen típusú dalok erőteljesen hitvalló tartalmára:

„Valami bennem azt mutatja, hogy te tényleg vagy.
Biztos vagyok abban, hogy élsz, ismersz és szeretsz engem.
Megnevettetsz, eléred, hogy szívem dalol.
Táncra indítasz, a lelkem szárnyal.
Jelenlétben fellélegzem.
Uram, csak Te
adsz belülről fakadó örömet nekem,
örömet, amelyet senki sem vesz el tőlem.
Uram, szereteted fényével megvilágítod életem!”¹⁵

Számomra úgy tűnik, az ilyen megnyilvánulások mindenekelőtt talán azt a célt szolgálják, hogy elnyugtassák a tulajdonképpen mögöttük álló belső kérdéseket. De éppen ez nem

14 Elméleti háttér: V. PUM – M. PIRNER – J. LOHRER (szerk.): *Erlebnispädagogik im christlichen Kontext. Religionspädagogische Perspektiven*, Bad Boll, 2011. Gyakorlati ötletek: J. LOHRER – R. OBERLÄNDER – J. WIEMAYER (szerk.): *Sinn gesucht – Gott erfahren 2. Erlebnispädagogik im christlichen Kontext*, Stuttgart, 2012. ■ 15 Nyomatásban megjelent például a *Feiert Jesus 2* című kiadványban, Nr. 71., Hänssler Verlag.

lehet az ifjúsági munka célja. Az ifjúsági munka végzése közben nekem mindenesetre fontos, hogy kérdéseket ébresszek, és ezeket megengedjem – egészen az ószövetségi zsol-tárok és a panasztól a dicséretig ívelő tágasságuk értelmében. Ezért éneklek szívesen fiatalokkal a dalnak az eredeti verzió alapján saját kérdésekbe átfordított változatát:

„Valami bennem azt kérdezi, vajon valóban vagy-e.
Hogy bizonyosodjam meg arról, hogy élsz, ismersz és szeretsz engem?
Mit tegyek a szenvedésben, hogy szívem énekeljen?
Miért szárnyal oly ritkán a lelkem?
Hol érezhetem jelenlétedet?
Nem csak nekem
vannak kérdéseim, amelyek belülről fakadnak.
Kérdések, amelyek válaszáért kiáltanak.
Világítsd meg életem! Hol találok szereteted?”

A fiatalokat komolyan venni azt jelenti, hogy nem egyszerű válaszokat helyezünk eléjük, hanem saját kérdéseik feltevésére buzdítjuk őket – egy olyan ifjúságteológia értelmében, amely éppen az élet és a hit nyitott kérdéseiben számol azzal, hogy a Lélek ott fú, ahol akar.

A szerző iskolalelkész.

Fordította: Hernádyiné Szemere Rita

A tanulmány forrása: T. SCHLAG – F. SCHWEITZER (szerk.): *Jugendtheologie. Grundlagen – Beispiele – kritische Diskussion*, Verlag Neukirchener, Neukirchen-Vluyn, 2012, pp. 90–101.

Wolfgang Ilg: Ich nehm' dich ernst, ich stell' dir Fragen. Jugendarbeit als jugendtheologischer Experimentierraum. *Jugendliche ernst zu nehmen heißt, ihnen nicht einfache Antworten vorzusetzen, sondern sie zum eigenen Fragen zu ermutigen – im Sinne einer Jugendtheologie, die mit dem Wehen des Heiligen Geistes gerade in den offenen Fragen des Lebens und Glaubens rechnet.*

Welcher Stellenwert kann der Jugendtheologie in der kirchlichen Jugendarbeit zukommen? Diese Frage soll im vorliegenden Beitrag nach einer grundsätzlichen Reflexion anhand von Beispielen für die drei Dimensionen der Jugendtheologie konkretisiert werden.

Schlüsselwörter: *Jugendtheologie, Jugendarbeit, Partizipation, Aufbruch.*